

REVIEW

FINN TVEITO: *Det vandrande mennesket*. Oslo: Novus forlag, 2010. 248 s.

Finn Tveitos lille bok *Det vandrande mennesket* er det første norskspråklige bidraget til forskningen om fenomenet vandring i litteraturen. Selv om det er flere (bl.a. Selboe 2003, Andersen 2006) som i de siste årene har skrevet om en spesiell variant av denne aktiviteten – byvandring, som Tveito ikke minst er svært opptatt av, har vandring som et litterært motiv i en bredere forstand hittil ikke vært gjenstand for noen større norske studier. Bare av den grunn er *Det vandrande mennesket* en bemerkelsesverdig bok, tenkt heller som en innføring i tematikken, og ikke som et fullstendig, syntetisk arbeid. Forfatteren selv innrømmer at han har «tona ned søkinga etter ein syntese, og heller gått inn i enkelte, interessante sider ved fenomenet» (s. 20). Derfor er resultatet en samling ganske frittstående essays som inneholder både refleksjon rundt en rekke teoretiske verker og mindre analyser av et temmelig stort utvalg skjønnlitterære tekster fra ulike epoker, sjangre og språkområder.

Boka er inndelt i fem kapitler som blir innledet av noen definisjoner, utviklet med beskrivelse av målsettinger og teorier og avsluttet med et kort sluttord. I innledningen forklarer forfatteren at han hovedsakelig interesserer seg for noe han kaller for «ei intransitiv vandring», dvs. «ei vandring utan objekt, utan mål, kort sagt ei fullstendig upretensiøs vandring» (s. 8). Det er altså vandring som et mål i seg selv som han konsentrerer seg om, og derfor er slike aktiviteter som reiser eller pilegrimsferd ikke aktuelle for analysen hans. Tveitos definisjon av vandring lyder dermed slik (original kursivering): «*Det å vandra er ein måte å sansa omgjevnadene på, utført i gangfart – i menneskets tempo*» (s. 10).

I de fem kapitlene drøfter forfatteren bl.a. betydningen av vandring i romantikken og forholdet mellom vandring og byen, tenkning og poesi. Det første kapitlet er viet en rekke engelskspråklige 1800-tallsforfattere og filosofer, som William Wordsworth, Walt Whitman, Robert Louis Stevenson, Henry David Thoreau eller Ralph Waldo Emerson. Det kan dog være litt overraskende at Tveito ikke her nevner forløperen for romantikken Jean-Jacques Rousseau og hans ufullførte bok *Den ensomme vandrerens drømmerier* (1782)¹, særlig at han også er opptatt av betydningen som det å gå alene har for eksempel for William Hazlitt. Heller ikke kommenterer han den romantiske vandringen i norsk sammenheng, representert av Aasmund Olavsson Vinjes

¹ Det betyr ikke at Rousseau ikke nevnes andre steder som en inspirasjonskilde for både William Hazlitt og den moderne forfatteren Tomas Espedal.

Ferdaminni fraa Sumaren 1860, som riktignok er en reiseskildring, men som i det minste bør fortjene litt oppmerksomhet i en bok rettet til et norsk publikum. Tveitos diskusjon av de forskjellige rollene som vandring spiller for flere tenkere fra det 19. århundret er likevel inspirerende ved at han ser på de romantiske ideene ut fra det moderne menneskets perspektiv og forsøker å finne ut om de blir nyttige for dagens vandrere.

Forfatterens syn på vandring i naturen gjør at han ikke synes å være særlig interessert i å undersøke dette forholdet nøyere. For ham er det en handling som alltid er forankret i kulturen, og det er nettopp den mer «siviliserte», urbane vandringen som han ser nærmere på. Han skriver: «Vandring i naturen er ikkje noko møte med det autentiske, eller med det som er ekte eller naturleg. Det er derimot tale om ein aktivitet som er ein del av kulturhistoria» (s. 14). Derfor hevder han vidare: «Vandraren er ikkje eit reint og autentisk menneske, heilt utan forkledning. Slike draumar om det opphavelge, førkulturelle mennesket kan me ikkje tru på i dag. (...) Den reine, uavhengige og autentiske vandraren har aldri eksistert» (s. 43). Denne kategoriske påstanden danner grunnlag for bokas andre og lengste kapittel om den kulturelle vandringen – byvandring.

Her skisseres historien av flanørfiguren i europeisk og amerikansk litteratur og filosofi, med henvisninger til både Charles Beaudelaire, Edgar Allan Poe, Walter Benjamin, Georg Simmel og Zygmunt Bauman. Tveito velger nokså forsiktig å skille mellom flanøren som et fenomen som tilhørte en viss tid og epoke (Paris på 1800-tallet) og ikke nødvendigvis kan oppfattes som tidløst, og den moderne byvandrer. Det er litt synd at han ikke tillater seg å diskutere denne oppdelingen eller i hvert fall undersøke i analysene sine om noen av byvandrerne han omtaler kan klassifiseres som flanører. Det som er ganske påfallende i kapitlets teoretiske del, og som bylitteraturforskeren Tone Selboe også påpeker i sin anmeldelse av *Det vandrane mennesket* (2010:155), er manglende referanser til norske studier om emnet, noe som gjør at leseren får inntrykk av at nesten ingen før Tveito har i Norge beskjeftiget seg med byvandring i litteraturen. De korte tolkningene som han gir av Virginia Woolfs *Mrs. Dalloway*, Knut Hamsuns *Sult*, Cora Sandels *Alberte-trilogi* og Dag Solstads *16.07.41* tar likevel opp en rekke interessante spørsmål, bl.a. forholdet mellom vandring og skrift eller vandring og blick. Siden de ikke blir fullstendig drøftet, danner de et utmerket utgangspunkt til videre forskning. Det kan selvfølgelig bemerkes at forfatterens utvalg av tekster og perspektiver er ganske begrenset. Som Tone Selboe observerer, mangler leseren for eksempel kjønnsperspektivet (2010:156) eller en kommentar til den pågående diskusjonen om hvorvidt det er mulig å snakke om en kvinnelig flanør, eller flanøse. Til tross for det fungerer Tveitos kapittel om byvandring ganske godt som en informasjonsrik og oversiktlig innføring i problematikken.

I bokas tredje kapittel som omhandler sammenhengen mellom vandring og tenking, finner man tolkninger av to østerrikske verker: *Gehen* av Thomas Bernhard og *Die Abwesenheit* av Peter Handke, som begge støtter tesen om at det å gå produserer innsikt og fører til erkjennelse. Tveito oppsummerer nokså humoristisk sine refleksjoner med å si at «me må byrja å tenkja med føtene» (s. 115), noe som også er et godt eksempel på hans lette og noen ganger vittige stil. Videre, i et forsøk på å etablere sin egen vandreroorientert filosofi bestående av seks kriterier, viser forfatteren

at prosjektet hans overskrider rammene for en enkel litterær analyse og heller er ment som en mer omfattende studie av temaet vandring.

I kapitlet om vandremotivet i poesi presenterer forfatteren først både en kort biografi og noen dikt av den opprørske vagabonden Arthur Rimbaud, og så tar det for seg en type mindre kjente nordamerikanske prosadikt, såkalte «walk poems», som ikke bare handler om vandreturer, men også avspeiler vandring i formen sin, ved å skape inntrykk av en slags «tekstrørsle», som Tveito kaller det (s. 158). Alt dette er supplert med et par eksempler av norske dikt. Hvor interessant dette utvalget av tekster enn måtte være, kan det innvendes at forfatteren ikke begrunner noen steder hvorfor han velger å skrive nettopp om dem. Det som likevel gjør analysene hans ekstra spennende – og det gjelder ikke bare dette kapitlet, men boka generelt – er en spesiell interesse som Tveito har, for hvordan det å gå er til stede i språket. Både denne sammenhengen og forskjellen mellom vandring og kjøring dukker opp som en rød tråd flere steder i boka.

I det siste kapitlet under tittelen «Fleire steg, nye perspektiv» undersøker forfatteren forholdet mellom vandreren og samfunnet. Dette gjør han ved å finne svar på en rekke spørsmål, f.eks. om rollen som huset spiller for det moderne (vandrende) mennesket, om det som skjer når en vandring tar slutt eller om vandreren opprørske natur som får sitt utslag i en kritisk holdning mot bilisme. Her tolkes både *Slottet* av Franz Kafka og Tomas Espedals essayistiske roman *Gå. (Eller kunsten å leve et vilt og poetisk liv)*. Avslutningsvis blir Tveitos litterære refleksjon til mer generelle betraktninger om den faktiske vandreren sin posisjon i det moderne samfunnet og vandringens betydning for dagens mennesker. Dermed handler *Det vandrnde mennesket* ikke bare om fiksjonsvandrere og et litterært topos, men også – eller kanskje først og fremst – om vandring som «ein livsviktig aktivitet» (s. 219) i virkeligheten.

Til slutt må det understrekes at den største styrken ved Finn Tveitos bok er på den ene side det mangfoldige litterære stoffet han analyserer, og på den andre side hans tilgjengelige, til dels underholdende stil som er mer i slekt med en kåsørs enn en litteraturviter språk. *Det vandrnde mennesket* kan virke mangelfull når en ser på boka som et vitenskapelig arbeid (det er bl.a. årsaken til en ganske sterk kritikk som Tone Selboe uttrykker i sin anmeldelse), men den fungerer utmerket som et populærvitenskapelig verk og en innledning til et forskningsområde samt en invitasjon til videre undersøkelser. I tillegg er boka gjennom sitt forsøk på å kombinere refleksjon rundt både litteratur, filosofi og det moderne samfunn, en spennende lektyre for alle humanistisk interesserte lesere.

REFERANSER

- Andersen, Per Thomas. 2006. *Identitetens geografi. Steder i litteraturen fra Hamsun til Naipaul*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Rousseau, Jean-Jacques. 1995. *Den ensomme vandreren drømmerier*, oversatt av Birger Huse. Oslo: Bokvennen.
- Selboe, Tone. 2003. *Litterære vaganter. Byens betydning hos seks kvinnelige forfattere*. Oslo: Pax Forlag.
- 2010. Vandrehistorier. Finn Tveito, *Det vandrnde mennesket*. *Norsk Litteraturvitenskapelig Tidsskrift* 02, s. 154-158.

Vinje, Aasmund Olavsson. 1969. *Ferdaminni fraa Sumaren 1860*. Bergen: Eide.

Katarzyna Tunkiel

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza

Katedra Skandynawistyki

Collegium Novum

al. Niepodległości 4

61-874 Poznań

Poland

katszu@amu.edu.pl